

Dialogoi! Theory and Praxis in Education

Vol 10 (2024)

Book review: Grigoriadis, A., Tsitiridou-Evangelou, M., & Krousorati, A. (2023). "Family learning environment: Theoretical approaches, quality measurement and good practices". Sophia.

Georgios Manolitsis

doi: [10.12681/dial.39783](https://doi.org/10.12681/dial.39783)

Copyright © 2024, Γεώργιος Μανωλίτσας

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Manolitsis, G. (2024). Book review: Grigoriadis, A., Tsitiridou-Evangelou, M., & Krousorati, A. (2023). "Family learning environment: Theoretical approaches, quality measurement and good practices". Sophia. *Dialogoi! Theory and Praxis in Education*, 10, 278–282. <https://doi.org/10.12681/dial.39783>

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Γρηγοριάδης, Α., Τσιτιρίδου-Ευαγγέλου, Μ., & Κρουσοράτη, Α. (2023). *Οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον: Θεωρητικές προσεγγίσεις, μέτρηση ποιότητας και καλές πρακτικές*. Σοφία

Γεώργιος Μανωλίτσης¹

¹Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το βιβλίο *Οικογενειακό Μαθησιακό Περιβάλλον: Θεωρητικές Προσεγγίσεις, Μέτρηση Ποιότητας και Καλές Πρακτικές* αποτελεί μία ολοκληρωμένη πρόταση προσέγγισης της έννοιας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος (home learning environment). Μέσα από θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις αναδεικνύεται η καίρια αξία και η σπουδαιότητά του για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα προτείνονται πρακτικοί τρόποι υποστήριξης και ενδυνάμωσής του.

Υπεύθυνος επικοινωνίας: Γεώργιος Μανωλίτσης, gmanolitsis@uoc.gr, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Correspondent author: Georgios Manolitsis, gmanolitsis@uoc.gr, Professor, University of Crete

Ηλεκτρονικός εκδότης: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
e-publisher: National Documentation Centre, National Hellenic Research Foundation
URL: <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/dialogoi>

Το βιβλίο αποτελεί ένα αξιόλογο και πολύτιμο έργο, καθώς εξετάζει μια θεμελιώδη διάσταση της ζωής των παιδιών προσχολικής ηλικίας και των οικογενειών τους. Στο βιβλίο ο αναγνώστης μπορεί να βρει χρήσιμους ορισμούς και θεωρίες για τη μελέτη και την κατανόηση της έννοιας, πολλές ερευνητικές ιδέες για τις μετρήσεις, την αξιολόγηση και τις παρεμβάσεις στο οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον, και πολλές πρωτότυπες καλές πρακτικές που εστιάζουν στη βελτίωσή του. Αυτό, όμως, που καθιστά το βιβλίο μοναδικό είναι η πρόταση για ένα διαφορετικό και ολοκληρωμένο εννοιολογικό ορισμό και ένα εναλλακτικό, σύγχρονο θεωρητικό μοντέλο που ονομάζεται Οικογενειακό Μαθησιακό Οικοσύστημα. Με αυτό τον τρόπο το βιβλίο καλύπτει ένα σημαντικό κενό στο επιστημονικό πεδίο της προσχολικής εκπαίδευσης και προσφέρει ένα πολύτιμο εργαλείο για την έρευνα και την πρακτική εφαρμογή.

Μέσα από εννέα κεφάλαια, τα οποία είναι οργανωμένα σε τέσσερα μέρη, το βιβλίο προσφέρει μια θεωρητική και πρακτική προσέγγιση της έννοιας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος ως εξής:

Στην Εισαγωγή παρατίθεται μια σύντομη περιγραφή της θεματικής που πραγματεύεται το βιβλίο και το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται. Η Εισαγωγή είναι γραμμένη με τρόπο που λειτουργεί ως χάρτης για τον αναγνώστη, προσφέροντας πληροφορίες σχετικά με τον σκοπό και τους βασικούς στόχους του βιβλίου, τη δομή και τα επιμέρους περιεχόμενά του.

Το πρώτο μέρος του βιβλίου, το οποίο περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια, εστιάζει στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, την εννοιολόγηση και τα ευρήματα της σύγχρονης βιβλιογραφίας που αφορούν την έννοια του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει την ιστορική εξέλιξη και την ερευνητική «ωρίμανση» του πεδίου, περιγράφοντας τον τρόπο με τον οποίο η έρευνα εξελίχθηκε και επικεντρώθηκε από τη μελέτη του ρόλου και της επίδρασης του γονέα στη σημασία και το πλαίσιο του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο οι συγγραφείς πραγματοποιούν μια ερευνητική ανασκόπηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας σχετικά με τη σημασία του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη των μικρών παιδιών τόσο σε επίπεδο μαθησιακών αποτελεσμάτων των παιδιών όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς.

Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην αποσαφήνιση των εννοιών και των βασικών διαστάσεων της γονεϊκότητας. Στο κεφάλαιο αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους οι γονείς αντιλαμβάνονται την έννοια και τον ρόλο τους ως προς την ανατροφή των παιδιών τους. Ιδιαίτερα σημαντική, είναι και η συζήτηση που γίνεται σχετικά με το πλαίσιο συνεργασίας οικογένειας και προσχολικής μονάδας και τη συμβολή των παιδαγωγών στην υποστήριξη μίας οικογένειας να βελτιώσει την ποιότητα του οικογενειακού μαθησιακού της περιβάλλοντος.

Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται και ερμηνεύεται η έννοια του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος από τη διεθνή βιβλιογραφία. Στο κεφάλαιο αποσαφηνίζονται και αναλύονται οι δύο διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης της έννοιας: (α) στην προσέγγισή της ως «συγκεκριμένων μαθησιακών τομέων» και (β) στην προσέγγισή της ως ενός «γενικού οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος».

Το πέμπτο κεφάλαιο περιγράφει τα πιο διαδεδομένα θεωρητικά μοντέλα του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος, εστιάζοντας στη δομή, στις διαστάσεις και στην φιλοσοφία τους.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει το έκτο κεφάλαιο. Οι συγγραφείς, έχοντας ήδη θέσει ισχυρά θεωρητικά θεμέλια της έννοιας στο πρώτο μέρος, στο δεύτερο μέρος συστήνουν ένα νέο θεωρητικό μοντέλο για το οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο ονομάζουν «Οικογενειακό Μαθησιακό Οικοσύστημα». Πρόκειται για ένα εναλλακτικό θεωρητικό μοντέλο, το οποίο προσεγγίζει το οικογενειακό περιβάλλον ως ενιαίο και συνεχές πλαίσιο, αλλά ταυτόχρονα αναγνωρίζει τη σημασία και τη συμβολή συγκεκριμένων μαθησιακών τομέων της ανάπτυξης του παιδιού, όπως ο γραμματισμός και ο αριθμητικός γραμματισμός. Οι τρεις κεντρικές διαστάσεις του οικογενειακού μαθησιακού οικοσυστήματος είναι (α) το φυσικό οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον, (β) οι οικογενειακές μαθησιακές δραστηριότητες και (γ) οι οικογενειακές μαθησιακές αλληλεπιδράσεις.

Το τρίτο μέρος του βιβλίου είναι αφιερωμένο στη μέτρηση και στην αξιολόγηση της ποιότητας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος. Το έβδομο κεφάλαιο, που περιλαμβάνεται σ' αυτό το μέρος, αναδεικνύει την ανάγκη αξιολόγησης της ποιότητας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος με τη χρήση έγκυρων και αξιόπιστων εργαλείων και παραθέτει τα πιο σύγχρονα και διαδεδομένα εργαλεία-κλίμακες μέτρησης της ποιότητας των μαθησιακών περιβαλλόντων, περιγράφοντας εν συντομία τη δομή και τις διαστάσεις τους.

Το τέταρτο και πιο πρακτικό μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει το όγδοο και το ένατο κεφάλαιο. Το όγδοο κεφάλαιο αποσαφηνίζει τι είναι ένα πρόγραμμα παρέμβασης σε παιδιά και οικογένειες προσχολικής ηλικίας και περιγράφει συνοπτικά την εξέλιξη στο χρόνο των προγραμμάτων παρέμβασης. Επίσης, παρουσιάζει τα πιο διαδεδομένα διεθνή προγράμματα παρέμβασης, τα οποία αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της σχολικής ετοιμότητας των παιδιών και στη βελτίωση της ποιότητας των οικογενειακών μαθησιακών περιβαλλόντων τους.

Το ένατο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια πληθώρα καλών πρακτικών ενδυνάμωσης του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος, οι οποίες απευθύνονται σε γονείς και παιδαγωγούς. Οι προτεινόμενες καλές πρακτικές βασίζονται στην τυπολογία των πέντε κατηγοριών οικογενειακών μαθησιακών δραστηριοτήτων του νέου θεωρητικού μοντέλου του οικογενειακού μαθησιακού οικοσυστήματος και αφορούν τις (α) δραστηριότητες βασικής φροντίδας – καθημερινές ρουτίνες, (β) διδακτικές – μαθησιακές δραστηριότητες, (γ) παιγνιώδεις δραστηριότητες – δραστηριότητες αναψυχής, (δ) ψηφιακές δραστηριότητες – δραστηριότητες χρόνου οθόνης και (ε) κοινοτικές – εξωτερικές δραστηριότητες.

Στον επίλογο του βιβλίου, οι συγγραφείς ολοκληρώνουν το έργο τους, κάνοντας μια συνοπτική ανασκόπηση στα βασικά σημεία και τις κύριες θεματικές που αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Επίσης, διατυπώνουν ζητήματα προς συζήτηση και αξιοποίηση του περιεχομένου σε ποικίλα πλαίσια και θέτουν προβληματισμούς και ερωτήματα για μελλοντικές έρευνες. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, σκοπός του βιβλίου είναι να προσφέρει «μία πλήρη ενημέρωση και τη σύγχρονη γνώση γύρω από τη θεματική και την προβληματική της έννοιας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος τόσο σε θεωρητικό και ακαδημαϊκό όσο και

σε καθημερινό, πρακτικό επίπεδο» (σελ. 17). Αυτός ο σκοπός επιτυγχάνεται καθιστώντας το ένα σημαντικό και ιδιαίτερο βιβλίο για τέσσερις λόγους:

(α) Πρώτον, συγκροτεί μία επιστημονικά τεκμηριωμένη πρόταση για την πρώιμη παιδική και προσχολική ηλικία. Το βιβλίο είναι το αποτέλεσμα πολυετούς ακαδημαϊκής και ερευνητικής ενασχόλησης των συγγραφέων με την θεματική, μέσα από την οποία ξεχωρίζουν οι δημοσιεύσεις σε διεθνές επίπεδο του νέου θεωρητικού μοντέλου για το οικογενειακό μαθησιακό οικοσύστημα και μιας νέας κλίμακας μέτρησης της ποιότητας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος καθώς και η εκπόνηση μιας διδακτορικής διατριβής. Σε αυτό το βιβλίο οι συγγραφείς παραθέτουν τις γνώσεις και την εμπειρία τους διαμορφώνοντας ένα στέρεο θεωρητικό πλαίσιο για το οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον, παρουσιάζοντας τη σύγχρονη προβληματική γύρω από την έννοια και τα πιο σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα σχετικά με την σημασία του για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

(β) Δεύτερον, πρόκειται για το πρώτο ελληνόγλωσσο βιβλίο που εισάγει την έννοια στην ελληνική βιβλιογραφία καθιστώντας το μια ιδιαίτερα σημαντική προσθήκη στη σειρά των βιβλίων που πραγματεύονται ζητήματα για το παιδί, τους γονείς, την οικογένεια και τη συνεργασία τους με το σχολείο. Επίσης, για πρώτη φορά δίνονται στα ελληνικά όροι που χρησιμοποιούνται στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία μεταφρασμένοι με σαφή και επιστημονικό τρόπο (π.χ. οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον – home learning environment, οικιακός αριθμητισμός – home numeracy environment, προσέγγιση συγκεκριμένων μαθησιακών τομέων – domain specific approach κ.ά.). Ταυτόχρονα, όμως, το βιβλίο καλύπτει ένα σημαντικό κενό στο επιστημονικό πεδίο και στον χώρο της ελληνικής προσχολικής εκπαίδευσης: την παρουσίαση ενός σύγχρονου, ολοκληρωμένου, καλά δομημένου θεωρητικού μοντέλου και έναν λειτουργικό ορισμό για το οικογενειακό μαθησιακό περιβάλλον των πρώτων ετών της ζωής του παιδιού.

(γ) Τρίτον, το βιβλίο περιγράφει τους διαθέσιμους τρόπους μέτρησης και αξιολόγησης της ποιότητας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος. Ο αναγνώστης, έχοντας αποκτήσει μία καλή γνώση για την έννοια του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος, μπορεί στη συνέχεια να βρει χρήσιμες πληροφορίες και τα πιο διαδεδομένα, έγκυρα και αξιόπιστα εργαλεία για να συλλέξει πληροφορίες σχετικά με την ποιότητά του και να το αξιολογήσει.

(δ) Τέταρτον, πέραν του θεωρητικού και του ερευνητικού μέρους, το βιβλίο περιλαμβάνει και το πρακτικό μέρος, το οποίο επικεντρώνεται στην κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος. Στο βιβλίο παρουσιάζονται εν συντομία παραδείγματα από διεθνή προγράμματα παρέμβασης για την ενδυνάμωση του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος, καθώς και προτεινόμενες καλές πρακτικές για την υποστήριξή τους.

Συνολικά, το βιβλίο προσφέρει στον αναγνώστη μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που υπερβαίνει τα στενά όρια της θεωρίας, εισάγοντας ερευνητικές προτάσεις και πρακτικούς τρόπους για την κατανόηση και την ενίσχυση του οικογενειακού μαθησιακού περιβάλλοντος. Παράλληλα, προτείνει ρεαλιστικές και εφαρμόσιμες πρακτικές που μπορούν να εμπνεύσουν τόσο τους/τις επαγγελματίες του χώρου, όπως ακαδημαϊκούς, ερευνητές/ήτριες, εν ενεργεία παιδαγωγούς/εκπαιδευτικούς, φοιτητές/ήτριες που σπουδάζουν στο ευρύτερο πεδίο των κοινωνικών επιστημών, όσο και τις ίδιες τις οικογένειες (γονείς, υποψήφιους γονείς, κηδεμόνες). Με σαφή και ευχάριστο τρόπο, το

βιβλίο επιτυγχάνει να ενισχύσει τη γνώση και να εμπνεύσει περαιτέρω σκέψη και δράση, λειτουργώντας ως ένα πολύτιμο εργαλείο και ένας χρήσιμος οδηγός για την υποστήριξη της ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών. Εκείνο, όμως, που το καθιστά πραγματικά ξεχωριστό είναι η αναγνώριση της μοναδικότητας κάθε παιδιού και της οικογένειάς του, υπογραμμίζοντας παράλληλα τον καθοριστικό ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη των παιδιών. Πέραν της ανάδειξης της σημασίας των καθημερινών δραστηριοτήτων, τονίζεται η συμβολή της ποιότητας των αλληλεπιδράσεων γονέα-παιδιού για την ανάπτυξη των παιδιών. Ιδιαίτερα, οι θερμές και υποστηρικτικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των γονέων και των παιδιών κατά τη διάρκεια της κοινής τους ενασχόλησης με ποικίλες δραστηριότητες αναδεικνύονται ως θεμελιώδη στοιχεία για την υγιή ανάπτυξη των παιδιών και την διασφάλιση μιας θετικής μαθησιακής εμπειρίας.